

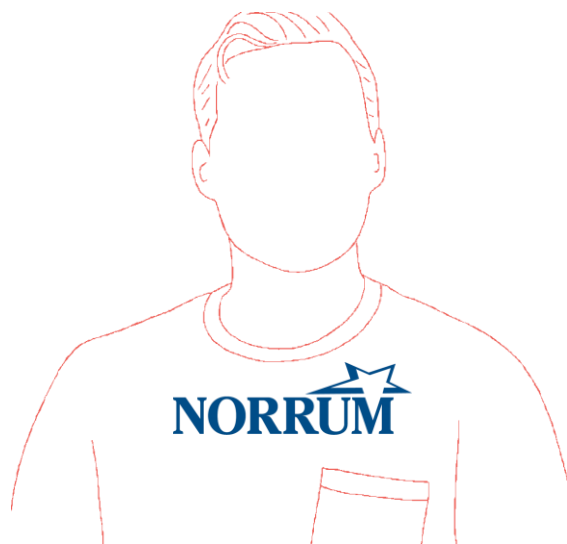
27.1.2023

Monipaikkaisuus, paikkariippumattomuus ja maaseudun tietotalous (MATTI)

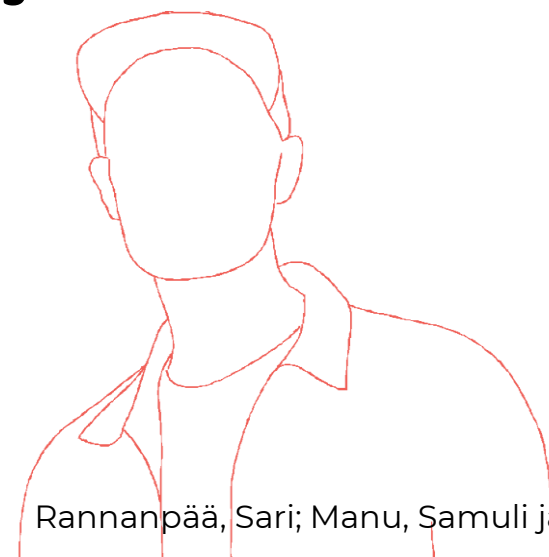
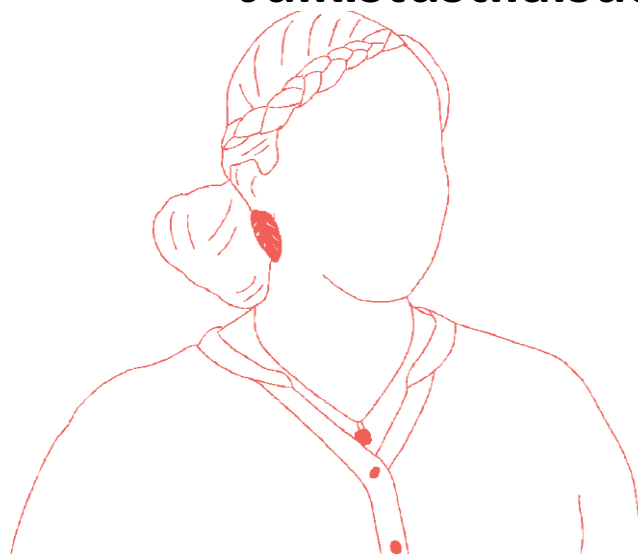
Julkistustilaisuus

MDI

NORRUM

Rannanpää, Sari; Manu, Samuli ja Ruokonen, Henrika

- 9.30 Tervetuloa!
- 9.35 Hankkeen tulosten esittely: tietotyö ja maaseutu, monipaikkainen ja paikkariippumaton työ
- 9.55 Kommenttipuheenvuoro
- 10.00 Keskustelua
- 10.15 Hankkeen tulosten esittely: Maaseudun monipaikkaisen ja paikkariippumattoman tietotyön tulevaisuus ja kestävyys
- 10.25 Hankkeen suositusten esittely
- 10.35 Kommenttipuheenvuoro
- 10.40 Keskustelu
- 10.55 Loppusanat
- 11.00 Tilaisuus päättyy

MATTI

PÄÄTAVOITE

MONIPAIKKAISUUDEN JA PAIKKARIIPPUMATTOMUUDEN VAIKUTUKSET MAASEUDUN KESTÄVÄÄN TIETOTALOUTEEN

Osatavoite 1.

Tietointensiivisen palvelutoiminnan ja sen edistämisen katsaus maaseudulla

Työpaketti 1.

Tietotaloden nykytila maaseudulla

- Määrittelyt
- Kirjallisuus- ja tilastokatsaus
- Tilastot: tietotyön potentiaali
- Sähköinen kysely: tietotyön edistäminen (kunnat, maakunnat, elinkeinoyhtiöt)
- Haastattelut
- Raportointi

ELO-JOULUKUU 2021

Osatavoite 2.

Monipaikkaisuuden ja paikkariippumattomuuden kehityksen vaikutukset tietotalouteen maaseudulla

Työpaketti 2.

Paikkariippumattoman ja monipaikkaisen työn realisoituminen maaseudulla

- Työpöytätyö (monipaikkaisuus, paikkariippumattomuus, vaikutusmekanismit, skenaariot)
- Työpajat
- Haastattelut

TAMMI-KESÄKUU 2022

Työpaketti 3.

Paikkariippumaton ja monipaikkainen työ alueilla

- Case- tarkastelu Suomessa
- sis. Työpöytätyö
- sis. Haastattelut
- sis. Työpajat
- Benchmark: Ruotsi + Norja
- Raportointi

TAMMI-KESÄKUU 2022

Osatavoite 3.

Monipaikkaisen ja paikkariippumattoman työn ja yrittäjyyden edistämisen ohjauskeinojen kartoitus

Työpaketti 4.

Ohjauskeinojen kartoitus

- Työpöytätyö
- Työpajat – yhteiskehittäminen
- Raportointi

HEINÄKUU - JOULUKUU 2022

Työn johtaminen, sisäinen koordinaatio ja yhteydenpito tilaajan kanssa
Viestintä hankkeen aikana mm. internetsivujen ja sosiaalisen median kautta

KOKO HANKKEEN AJAN

Tietotyö & maaseutu

Erilaiset maaseudut

Tietotalous on ollut ja on **polarisoiva ilmiö** – koskee alueita ja ihmisiä

→ Kansalliset strategiset ja poliittiset tavoitteet ovat edistäneet keskittyvää aluekehitystä

Tilastot vahvistavat kuvaa tietotaloudesta **urbaanina ilmiönä**

- Tilastojen kautta tunnistettava tietotyö keskittyy etenkin suurimpiin kaupunkeihin ja näiden sisällä etenkin sisemmälle kaupunkialueelle
- Tietotyö on yleisintä kaupungin läheisellä maaseudulla, jonka tietotyö on vahvasti yhteydessä läheisen kaupungin tietotyöhön pendelöinnin muodossa.
- Maakuntatasolla kaupunkien tietotyön ”spill over” on havaittavissa suurten kaupunkien ympärille muodostuvina tietotyön kehinä. Kaupungeista katsoen syrjäisimmissä kunnissa tietotyö on selvästi vähäisintä.

Maaseudun **haasteena on myös tietotyön rakenne**. Kaupungin läheistä maaseutua lukuun ottamatta tietotyöpaikkojen rakenne on maaseutualueilla suhteellisen yksipuolinen

Tietotyön merkitys väheni maaseudulla 2008-2018

Toimialojen ja väestörakenteen murros haastaneet maaseutualueita: Tietotyöläisten ja tietotyöpaikkojen määrä laski maaseudulla voimakkaasti 2008-2018.

Suurin osa työllisen väestön supistumisesta perustuu ylipäätään väestön voimakkaaseen supistumiseen maaseutualueilla saman ajanjakson aikana, mutta myös maaseudun tietotyön yksipuolinen rakenne selittää heikkoa kehitystä. Tärkeimmät tietotyön alat (koulutus, rahoituspalvelut) supistuivat maaseudulla 2008-2018.

Maaseutualueet eivät myöskään päässeet tarkastelujakson aikana mukaan usean muun **kasvavan tietoalan kasvuun** tai kasvu jäi hyvin vaatimattomaksi.

Tietoalan yritystoimipaikkojen määrä kasvoi Suomessa vuosien 2008–2019 aikana 14 632 toimipaikalla. Tästä kasvusta **90 prosenttia sijoittui kaupunkimaisiin kuntiin.**

Tietotalous maaseutuspesifinä ilmiönä?

1

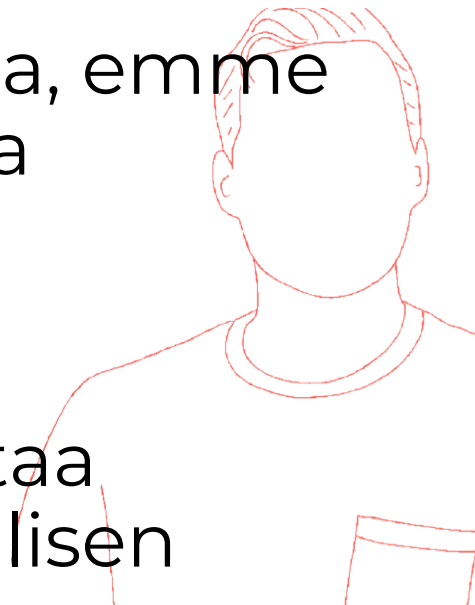
Tilastojen kertoman kehityksen perusteella vuosien 2008–2018 tietotyö ei ollut paikkariippumatonta, vaan ennemmin hyvinkin vahvasti sidottua paikkaan ja paikan sijaintiin.

2

Kattavan ymmärryksen rakentaminen haastavaa, emme tunnista tietotalouden prosessien asemaa osana maaseutumaisia ympäristöjä

3

Dikotominen kaupunki-maaseutu jaottelu saattaa hankaloittaa kaupunki- ja maaseutualueiden välisen vuorovaikutuksen hahmottamista.

Tietotaloususkoa löytyy!

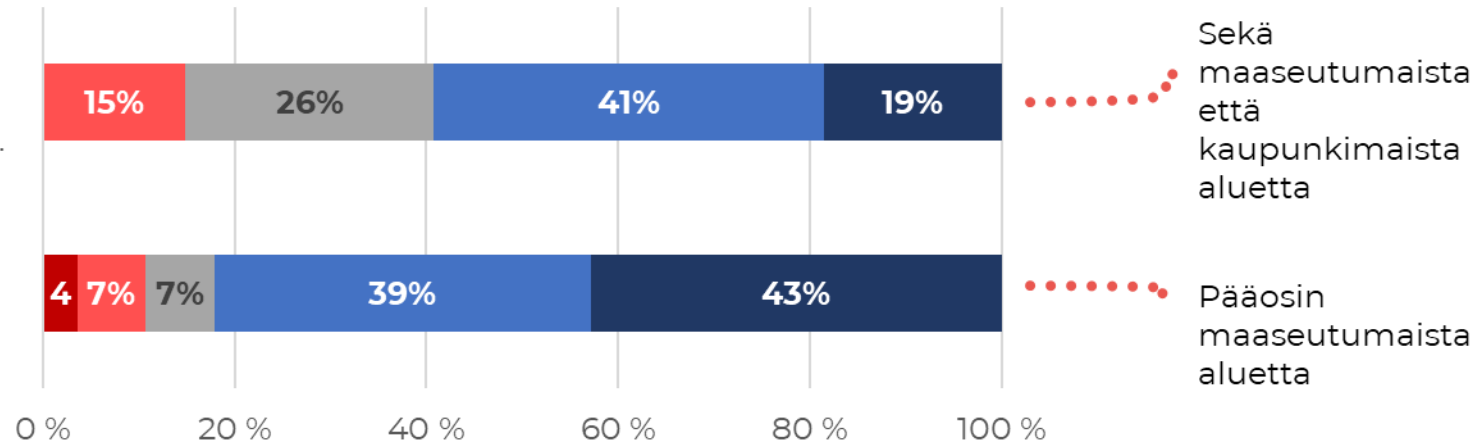
Pääosin maaseutumaisista aluetta (n=28)

Sekä maaseutumaisista että kaupunkimaisista aluetta (n=27)

Tietotalouden kehittäminen maaseudulla

4. Tietotalous on merkittävä näkökulma organisaationi toimialueella tehtävässä elinkeinojen ja elinvoiman kehittämisessä.

Sekä maaseutumaista että kaupunkimaista aluetta

Pääosin maaseutumaista aluetta

Molemmissa vastaajaryhmissä tietotaloudella on rooli elinvoimakehittämisessä, mutta pääosin maaseutumaisten alueiden vastaajista vielä useampi pitää näkökulmaa merkittävänä

■ 1= täysin eri mieltä

■ 2= eri mieltä

■ 3= ei samaa eikä eri mieltä

■ 4= samaa mieltä

■ 5= täysin samaa mieltä

■ EOS= en osaa sanoa

Tietotalouden kehittämiseen tähtäävät toimet maaseudulla ovat pyrkineet

- Maaseudun toimintojen ja elinkeinojen monipuolistamiseen
- Maaseudulle jo sijoittuneiden yritysten osaamisen ja kyvykkyyden kehittämiseen
- Maaseudun elinkeinorakenteen uudistamiseen

Toteutettujen tietotalouden kehittämistoimien kohderyhmät ensisijaisesti

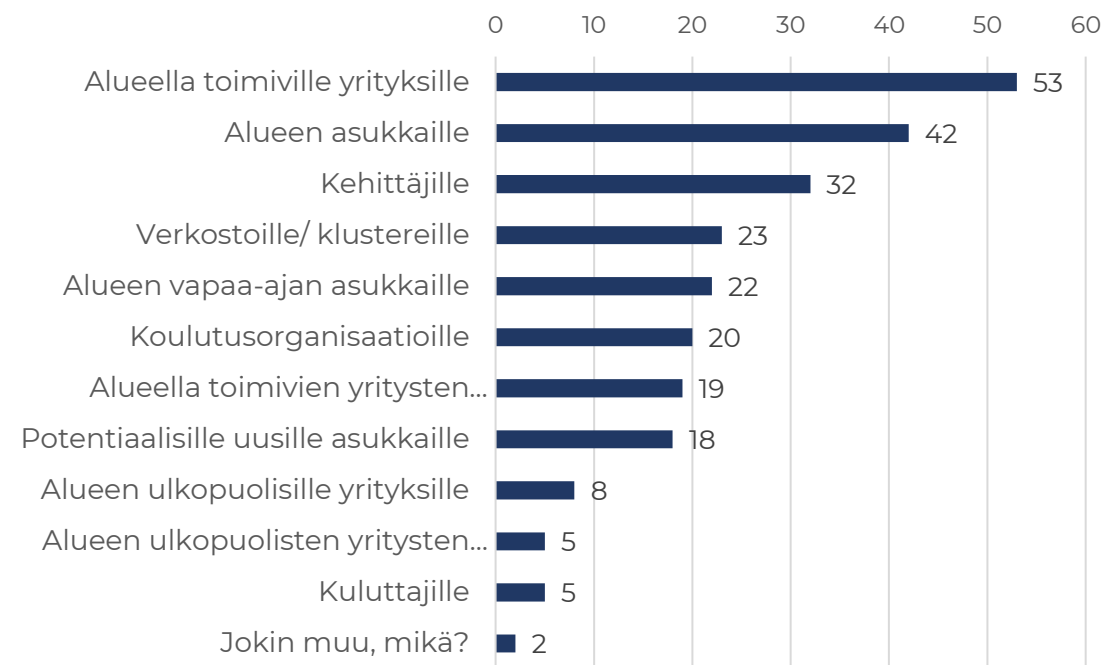
- Alueella toimivat yritykset
- Alueen asukkaat
- Kehittäjät

...kuitenkin alat joille kehittämistoimia on kohdistettu edustavat ennen kaikkea maaseudun perinteistä elinkeinorakennetta.

Mille toimialoille toimia on kohdistettu?
(Valintojen määrä)

Mitkä ovat olleet keskeisiä kohderyhmiä toteutetuissa kehittämistoimissa? (Valintojen määrä)

Tapaustutkimusten kertomaa

- Monipaikkaista ja paikkariippumatonta tietotyötä tehdään erilaisilla aloilla ja erilaisilla maaseuduilla. Tapaukset valottavat **perinteisten alojen sisällä tapahtuvaa tietoistumiskehitystä**, joka ei tule näkyviin pelkästään tilastoja tarkastelemalla.
- Monipaikkaisuus ja paikkariippumaton tietotyö ovat tiiviisti sidoksissa organisaatioiden käytäntöihin, normeihin ja työkuulttuuriin. **Yleinen asenne tällaista työn tekemisen tapaa kohtaan on muuttunut** koronakriisin myötä myönteisemmäksi.
- Maaseudun näkökulmasta monipaikkaisen ja paikkariippumaton tietotyön mahdollisuuksia lisää myös ns. perinteisten alojen tietoistuminen, teknologisoituminen ja digitalisoituminen. **Kyse ei ole ainoastaan potentiaalista**, vaan tällaista kehitystä on jo tapahtunut, kuten Vieremän esimerkki osoittaa.
- Monipaikkainen ja paikkariippumaton tietotyö **korostavat infrastruktuurin merkitystä**. Erityisesti verkkoyhteyden toimivuus on monipaikkaisen ja paikkariippumattoman tietotyön keskeinen edellytys. Verkon kattavuus on kehittynyt suomalaisilla maaseuduilla, mutta katvealueita on edelleen. Tapaukset osoittavat, että verkkoinfrastruktuurin kehittämisen edellytykset vaihtelevat erilaisilla maaseuduilla.
- **Kunnan rooli palvelujen tarjoajana** on todella tärkeää. Vaikka työtä tehtäisiin etänä toiselle paikkakunnalle, toimivien lähipalveluiden merkitys ei katoa mihinkään ja niiden merkitys voi jopa korostua asukkaiden houkuttelussa, jos potentiaalisten muuttajien ei tarvitse olla työn vuoksi sidoksissa tiettyyn paikkaan.
- **Monipuolinen asuntotarjonta** on aineiston perusteella yksi keskeinen tekijä siinä, että alue voi niin sanotusti hyötyä monipaikkaisesta ja paikkariippumattomasta tietotyöstä. Tämä toisaalta toimii myös pullonkaulana. Esimerkiksi vuokra-asuntojen puute voi toimia esteenä monipaikkaisen ja paikkariippumattoman tietotyön kasvulle.

Monipaikkainen ja paikkariippumaton työ

Määritelmät

		Työ tehdään toimipisteessä		
		Kyllä	Joskus	Ei
Toimi- piste olemassa	Kyllä	lähityö	hybridityö	Etätyö
	Ei	-	-	paikkariippumaton työ

Monipaikkainen työ yleistä Suomessa

Pendelöinti: oman kotikunnan ulkopuolella työskentelee 1/3 työllisistä

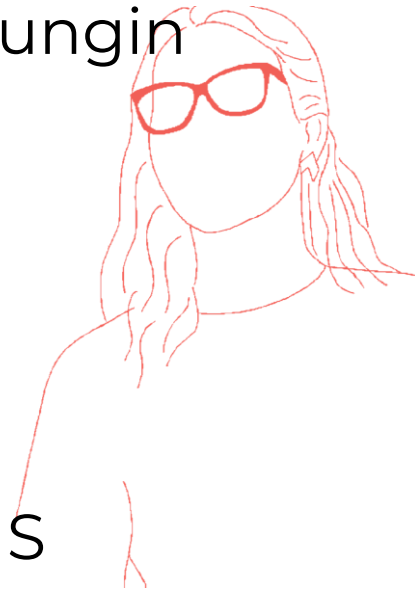
- Pendelöinti suurinta pääkaupunkiseutujen kuntien välillä, kaupunkiseutujen sisällä ja suurten kaupunkien välillä

Etätyö yleistynyt huomattavasti 2000-luvulla

- 25% työllisistä työskenteli säännöllisesti kotona 2021
- Alueellisia eroja: Uusimaa 36%, Lappi 15%
- Yleisintä kaupungeissa, kaupunkien kehysalueilla ja kaupungin läheisellä maaseudulla
- Korona nopeutti etätöiden yleistymistä myös aloilla, joilla ennen harvinaista

Hybridityö yleistynyt – jää normiksi?

- 27% työllisistä teki hybridityötä vuonna 2021
- Toimistopäiviä 2-3 viikossa, yleisesti tiistai ja keskiviikko (HS 29.8.2022)

Monipaikkaisen työn monet kasvot

- Monipaikkainen ja paikkariippumaton tietotyö näyttäytyy erilaisena eri alueilla
 - Kittilä: etätyö, etätyölomailu
 - Vesilahti: ulospendelöinti, etätyö
 - Vieremä: sisäänpendelöinti, etätyö
- Monipaikkainen tietotyö siirtää tietotyötä kaupunkialueilta etenkin kaupunkien läheiselle maaseudulle ja vapaa-ajan asumisen keskittymiin
- Koronapandemian seurauksena vapaa-ajan asunnoilta tehty etätyö yleistyi huomattavasti, mutta sen merkitys henkilötyövuosina vähäistä
- Maaseutualueiden sisäiset ja kaupunkien väliset yhteydet sekä keskinäinen riippuvuus näkyvät pendelöinnissä
- Maaseudun monipaikkaisessa ja paikkariippumattomassa tietotyössä korostuu **sijainnin, infrastruktuurin, elinkeinorakenteen ja paikallisten palveluiden merkitys**

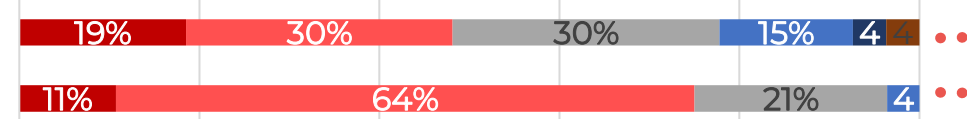

**Maaseudun
monipaikkaisen ja
paikkariippumatto
man tietotyön
tulevaisuus ja
kestävyys**

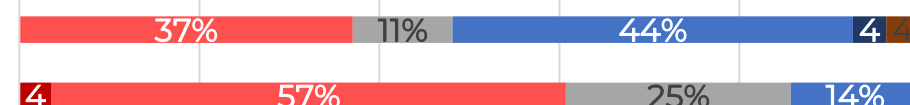
Kestävyys ja tietotalouden kehittäminen ERI VASTAAJARYHMÄT

Sekä maaseutumaista että kaupunkimaista aluetta

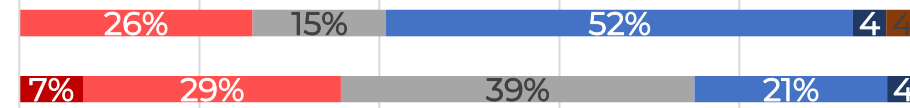
1. Suomea kehitetään kokonaisuutena.

2. Paikalliset tarpeet ja olosuhteet huomioidaan.

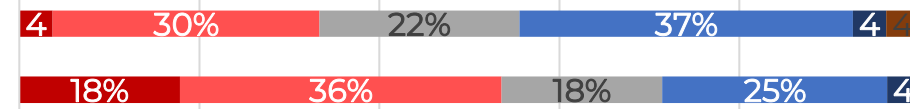
3. Paikallisia voimavaroja pyritään vahvistamaan.

4. Luonnonvaroja käytetään vastuullisesti ja oikeudenmukaisesti.

5. Hyvän elämän, yrittäjyyden ja sujuvan arjen edellytykset pyritään turvaamaan koko maassa.

Pääosin maaseutumaista aluetta

Vastaajaryhmissä selvästi erilainen kokemus paikallisten olosuhteiden ja voimavarojen huomioimisesta

■ 1= täysin eri mieltä ■ 2= eri mieltä ■ 3= ei samaa eikä eri mieltä
 ■ 4= samaa mieltä ■ 5= täysin samaa mieltä ■ EOS= en osaa sanoa

Pääosin maaseutumaista aluetta n=28, Sekä maaseutumaista että kaupunkimaista aluetta n= 27

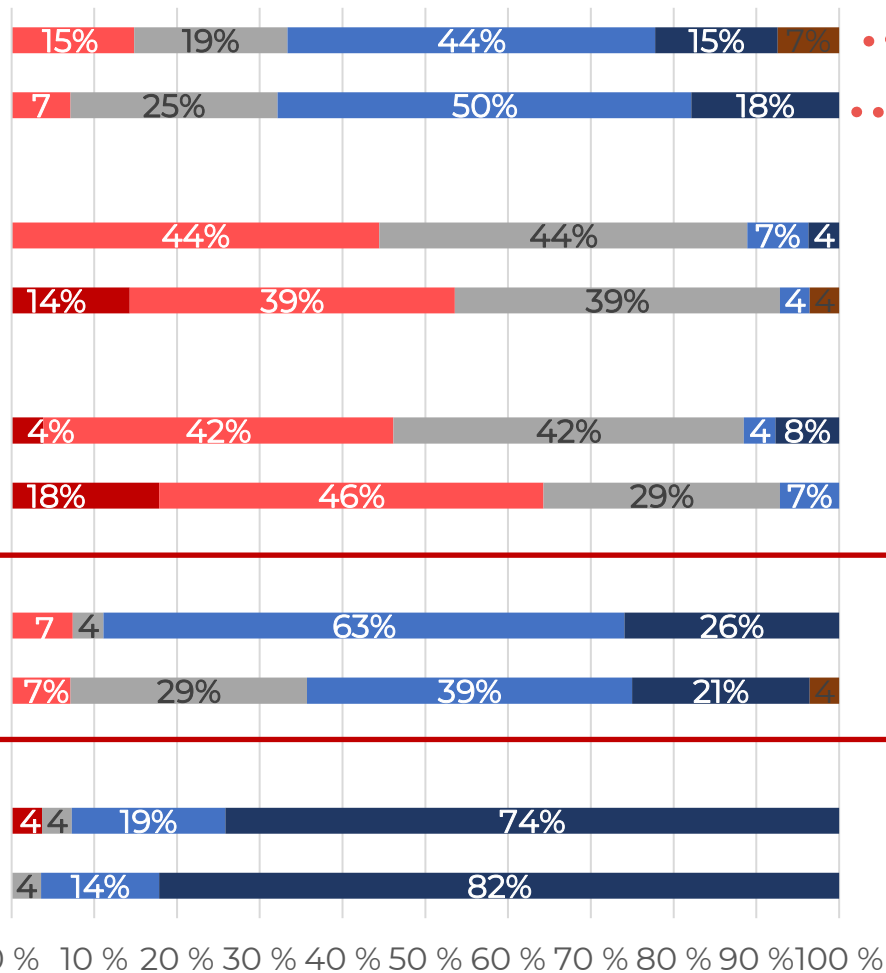
6. Tietotalouden kehittäminen Suomessa painottuu muutamaan yliopistokaupunkiin.

7. Maaseutualueilla sijaitsevat aineelliset ja aineettomat resurssit yhdistetään monipuoliseen tietoon ja taitoon.

8. Maaseudun tietotalous pyritään nostamaan globaalien arvoketjujen kärkeen.

9. Maaseudun toimijat tuottavat ratkaisuja kestäväan talouteen.

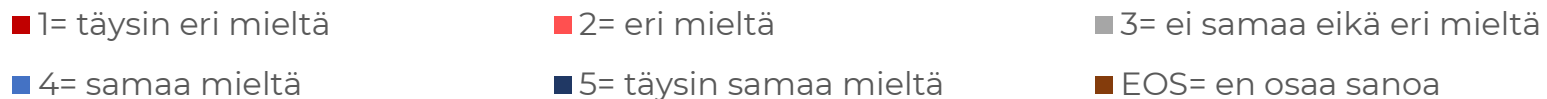
10. Monipaikkainen ja paikkariippumaton työ lisää mahdollisuuksia edistää tietotaloutta maaseudulla.

Sekä maaseutumaista että kaupunkimaista aluetta

Pääosin maaseutumaista aluetta

Molemmissa vastaajaryhmissä uskotaan maaseudun toimijoihin

Pääosin maaseutumaista aluetta n=28, Sekä maaseutumaista että kaupunkimaista aluetta n= 27

Maaseutualueiden tietotyön tulevaisuus

Maaseutualueiden tietotalouden näkökulmasta keskeisimmiksi toimialoiksi nähtiin

- Matkailu- ja ravitsemuspalvelut
- Alkutuotanto
- Valmistava teollisuus

Tietotaloustyöpaikkoja oletettiin syntyvän maaseudulle seuraavan 5 vuoden aikana erityisesti seuraaville aloille

- Tietojenkäsittelypalvelut
- Konsultti- ja henkilöstöpalvelut
- Mainos- ja markkinointipalvelut

Keskeisimmät tietotalouden kehittämiseen liittyvät tarpeet maaseutualueiden näkökulmasta

- Tietoliikenneyhteydet
- Digiosaaminen
- Monipaikkaisen asumisen mahdollistaminen
- Yritysten houkuttelu
- Verkostot

Paikkariippumattoman ja monipaikkaisen tietotyön tulevaisuuskuvat erilaisilla maaseuduilla

SKENAARIO 1 Vetovoimainen globaalisti kytkeytynyt elämysmaaseutu (Case Kätilä)

- Hyötyy erityisesti tietotyöläisten etujoukkojen mahdollisuuksista paikkariippumattomaan työskentelyyn: luonnostaan vetovoimainen alue pystyy houkuttelemaan tekijöitä lyhyemmille ja pidemmille vierailuille.
- Paikkariippumaton ja monipaikkainen työskentely on mahdollistanut tietotalouden toimintojen nivoutumisen laajassa mittakaavassa osaksi kunnan toimeliaisuutta: erilaisten etätyöhubien ja "workation"-konseptien rakentaminen on vauhdittanut paikkariippumattoman työskentelyn yleistymistä kunnassa.
- Paikkariippumaton työskentelyn mahdollisuuksia on kehitetty yhteisvoimin alueen julkisten toimijoiden, kolmannen sektorin sekä yritysten (esim. alueen matkailuyritykset että alueelle sijoittuvat mikroyritykset) kesken.
- Alueella työskentelevät tietotyöläiset ovat osaltaan edistämässä myös matkailualan digitaalista murrosta (esim. analytiikan ja big datan hyödyntäminen). Toinen elinkeinorakenteen kivijalka kaivosteollisuus on niin ikään hyödyntänyt vahvasti tietotalouden tarjoamia mahdollisuuksia ja kaivosteollisuuden paikkariippumattomat työvaiheet mahdollistavat osaajien hyödyntämisen jopa kansainvälisesti.

SKENAARIO 2 Hybridielämän satelliittimaaseutu (Case Lahtivesi)

- Kunta on nivoutunut osaksi laajempaa työssäkäyntialuetta ja tietotalouden vaikutukset kuntaan syntyvät kunnan asemasta osana keskuskaupungin ympärille rakentunutta tiivistä kaupunkiseutua.
- Sijainti lähellä isoa yliopistokaupunkia tekee kunnasta houkuttelevan asuinympäristön niille, jotka arvostavat maaseutumaista rauhaa ja väljyyttä yhdistettynä läheisen kaupungin tarjoamiin mahdollisuuksiin niin työ- kuin vapaa-aikaan liittyen.
- Sujuvat tietoliikenneyhteydet sekä fyysiset yhteydet tekevät kunnasta erityisen saavutettavan. Digitaaliseen infrastruktuuriin panostaminen on ollut kunnan keskeisin panos paikkariippumattoman työskentelyn edistämiseksi.

SKENAARIO 3 Valmistavan tuotannon murtuva maaseutu (Case Väiremä)

- Paikkariippumaton ja monipaikkaisen työskentelyn mahdollisuuksien hyödyntäminen kunnassa on ensisijaisesti yksilö- ja yrityslähtöistä. Mahdollisuudet etätyöskentelyyn ja -opiskeluun avaavat erityisesti tietotyöläisille ja alojen opiskelijoille mahdollisuuden jäädä kuntaan työn ja opintojen perässä muuton sijasta.
- Erityisiä vetovoimatekijöitä uusille asukkaille on kunnan ollut hankala kasvattaa.
- Alueen yritykset sen sijaan hyötyvät mahdollisuudesta käyttää paikkariippumatonta työskentelyä kilpailutekijänä osaajien rekrytoinnissa.
- Perinteisempien asiantuntijatoimien rinnalla yhä kiihtyvä toimialamurros niin valmistavassa teollisuudessa kuin alkutuotannossakin mahdollistaa tietotalouden ja tietotyön kytkemisen osaksi kunnan elinkeinoelämää (esim. data-analytiikka, automaatio jne).

Maaseudun tietotalouden, monipaikkaisuuden ja paikkariippumattomuuden kestävä edistäminen?

- Heikko tietopohja ja ohut kytkeytyminen politiikkaohjaukseen tekevät paikkariippumattoman arvonaluonnin ilmiön **kääntämisen alueiden kehittämistoimenpiteiksi haastavaa.**
- Maaseudun kestävä tietotalouden yhteiskunnallinen ja poliittinen ohjaus toteutuvat **eri sektoreilla tapahtuvan ohjauksen systemisenä yhteisvaikutuksena**, suorien ohjauskeinojen ollessa vähäisiä.

Endogeeninen ja eksogeeninen kehittäminen

Endogeeninen kehittämissmalli painottaa alueen omia voimavaroja, piirteitä, kulttuuria ja verkostoja

Eksogeeninen kehittämissmalli korostaa ulkoista kytkeytyneisyyttä

- Tilastoaineistot korostavat tietotalouden kehityksen eksogeenista ulottuvuutta, samoin kirjallisuus
- Toisaalta: maaseutupolitiikan paikkaperustainen mentaliteetti nojaa erityisesti endogeenisen kehittämissmallin mukaiseen ajatteluun
- Jääkö endogeeninen liian vähälle huomiolle nykykeskustelussa?

Suosituksset

Kansallinen etätyöstrategia Suomeen

- Etä- tai monitoimitilojen infrastruktuurin tukemisen ja kehittämisen suuntaviivat
- Työelämän käytäntöjen sekä etätyöhön ja paikkariippumattomaan työhön liittyvien työoikeudellisten kysymysten (mm. vakuutukset ja työsopimukset) selkeyttämisen suunnitelma
- Työnantajien etä- ja hybridijohtamisen kehittämisen toimenpiteet
- Kannusteet ja kokeilut

→ Parantaisi etä- ja hybridityön mahdollisuuksia ja paikkariippumatonta rekrytointia

→ Tukisi valtion palveluiden saatavuuden ja toimintojen sijoittamisen perusteista annetun lain sekä Digikompassin eli Suomen digitalisaatiokehityksen tavoitteiden toimeenpanoa

Maaseudun monipaikkaisen ja paikkariippumattoman tietotyön vahvistaminen sisäsyntyisesti

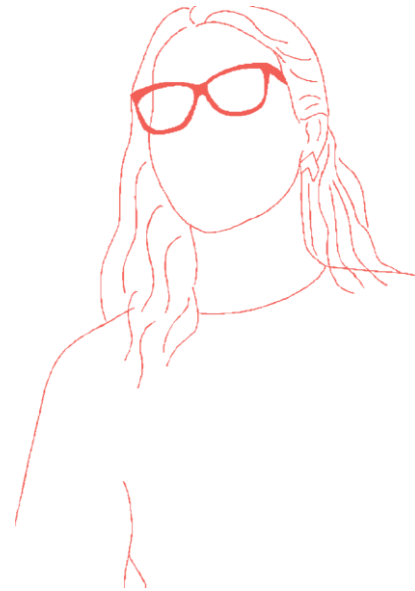
- Maaseudun elinkeinorakenteen strateginen kehittäminen
- Rohkaisu tietotalouden kehittämiseen
- Maaseudun yritysten digitalisaation tason nostaminen
- Tietotalousyritysten perustaminen maaseudulle
- Maaseudun yritysten tukeminen
- Osaamisen kehittäminen

- Maaseudun TKI-rahoituksen turvaaminen: TKI-rahoituksen laajentaminen ammattioppilaitoksille
- Maaseudun elinkeinojen kiinteään kytkeytymisen tukeminen osaksi TKI-toimintaa ja innovaatioekosysteemejä
- Kestävyysmurroksen kannalta olennaisten biotaloussektorien (energia, kiertotalous ja alkutuotanto) tietotaloustuminen sekä TKI-rahoituksen edistäminen on tärkeää koko yhteiskunnan kannalta.

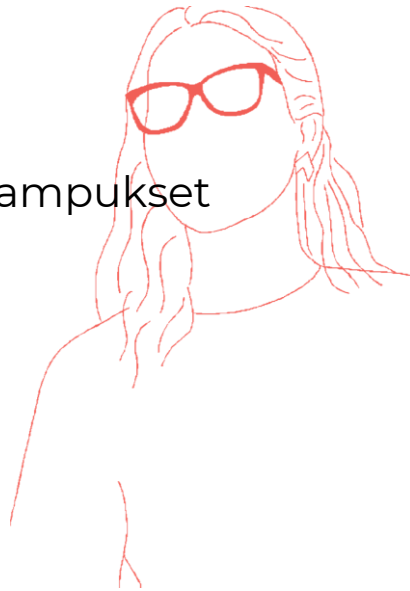
Tietopohja vaillinainen: tilastointia tulee kehittää

- Tietotyö
 - Tilastointi perustuu nyt TOL2008 -luokkiin: tietotyötä vain tietyissä luokissa
 - Alueella X tietty määrä työntekijöitä toimialalla Y
 - Tarvitaan tietoa työn sisällöstä ja digitalisaatiosta ilman TOL2008 -luokkia
- Tietotalous
 - Tilastointi perustuu TOL2008 -luokkiin
 - Alueella X tietty määrä yrityksiä toimialalla Y
 - Tarvitaan tietoa tietotaloustyöpaikoista
 - Miten alueen tietotalouden taso saadaan esille?
- Monipaikkaisuus
 - Tilastot perustuvat yksipaikkaisuuden oletukseen
 - Ihmisten ajankäytöstä eri paikoissa vain vähän tietoa
 - Tietoa tarvitaan palveluiden järjestämiseen ja infrastruktuurin mitoittamiseen

Informaatio-ohjaus monipaikkaisen ja paikkariippumattoman tietotyön kehittämisen tueksi

- Aluekehityksen perspektiivistä kohti yksilölähtöisyyttä (markkinointi ja brändäys)
- Elämänkaariperspektiivi yksilöiden elämään, pelkät työpaikat eivät riitä houkuttelemaan ihmisiä
- Kuntamarkkinoinnin suuntaaminen valituille kohderyhmille
- Monipaikkaisuuden ja tietotyön käyttäminen strategisesti valittujen sektoreiden kehittämisessä
- Opastus ja tuki paikkariippumattoman tai monipaikkaisen yrityksen perustamiseen ja kehittämiseen
- Kyvykkyyden kehittäminen: esimiestaidot, pedagogiikka, paikkariippumaton rekrytointi
- Hyvät esimerkit yhteisöllisistä työtiloista (myös kaupungeista)
- Etätyötilojen hyödyntäminen oppilaitosten tarjoamaan etäopetukseen, joustavat monikampukset
- Oppilaitosten yritysysteistyö
- Etäopiskelijoiden alueellisten verkostojen rakentumisen tukeminen ja hyödyntäminen
- Ideoita ja malleja monipaikkaisten ”kotouttamiseen”
- Monipaikkaisten tavoittaminen, tiedonkeruu ja resurssien tunnistaminen (esim. kyselyt)

Oli ilo!